

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-69)

11 TEMMUZ 2025 DÜNYA NÜFUS GÜNÜ

Dünya Nüfus Günü her yıl 11 Temmuz'da kutlanan ve küresel nüfusla ilgili konulara dikkat çekmeyi amaçlayan bir Birleşmiş Milletler günüdür. 1987 yılında dünya nüfusunun yaklaşık 5 milyara ulaşmasıyla birlikte gündeme gelmiştir. Dünya nüfusu; yaşam süresinin uzaması, doğurganlık hızındaki değişiklikler, artan kentleşme ve göç gibi küresel eğilimlerin etkisiyle hızla artmıştır. Günün temel amacı; nüfus artış hızı, aile planlaması, toplumsal cinsiyet eşitliği, yoksulluk, anne sağlığı ve insan hakları gibi konuların önemine dair farkındalığı artırmaktır.¹

Dünya nüfusu son iki yüzyılda hızla artmıştır. 1800'lerin başında 1 milyar olan insan sayısı, sağlık hizmetlerindeki gelişmeler ve azalan ölüm oranları ile 2011'de 7 milyarı, 2022'de ise 8 milyarı aşmıştır. 1960'larda %2,3 olan yıllık nüfus artış hızı günümüzde %1'in altına düşmüştür. Projeksiyonlarına göre, Dünya nüfusunun 2050'de yaklaşık 9,7 milyar, 2080 yılında ise 10,4 milyar olması beklenmektedir.^{2,3}

Dünya genelinde doğurganlık hızı düşüş göstermektedir. Günümüzde nüfusun yaklaşık üçte ikisi, toplam doğurganlık hızının yenilenme düzeyi olan 2,1'in altında kaldığı ülkelerde yaşamaktadır. Küresel toplam doğurganlık hızı, 1950 yılında 5 iken, 2025 yılında 2,24'e gerilemiştir. Birçok yüksek gelirli ülkede ise 1,3 gibi düşük seviyelere inmiş ve nüfus azalma eğilimine girmiştir. Buna karşılık, Sahra Altı Afrika gibi bazı bölgelerde doğurganlık hızları hala yüksektir. 2022 yılında dünya nüfusuna eklenen 1 milyar kişilik artışın yaklaşık %70'i, düşük ve alt-orta gelirli ülkelerden kaynaklanmıştır. Bu durum, önümüzdeki yıllarda nüfus artışının büyük ölçüde bu bölgelerde gerçekleşeceğini göstermektedir.^{4,5} Türkiye'nin nüfusu ise 2024 yılı sonunda 85 milyondan fazla kişiye ulaşmıştır. Nüfus artış hızı binde 3,4 ile oldukça düşüktür. Toplam doğurganlık hızı ise kadın başına 1,51 çocuk olmuştur.^{6,7,8}

Nüfus artışı, çevresel kaynaklar ve ekosistemler üzerinde etkiler oluşturur. Artan nüfusla birlikte gıda, su, enerji ve barınma ihtiyacı da artmakta; bu durum tarım alanlarının genişlemesi, ormansızlaşma, toprak erozyonu ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi sonuçlara yol açmaktadır. Büyüyen şehirler, hava ve su kirliliğini artırırken, atık yönetimi sorunları ve plansız kentleşme gibi problemleri de beraberinde getirir. Aynı zamanda enerji tüketimi arttıkça karbon salınımı yükselmekte ve bu durum iklim değişikliğinin etkilerini

¹ World Population Day 2025 [İnternet] <https://sdg.iisd.org/events/world-population-day-2025/> Erişim Tarihi:05.07.2025

²World population trends [İnternet] <https://www.unfpa.org/world-population-trends#readmore-expand> Erişim Tarihi:05.07.2025

³ Population growth rate by level of development [İnternet] <https://ourworldindata.org/grapher/population-growth-rate-by-level-of-development> Erişim Tarihi:05.07.2025

⁴[İnternet] <https://www.unfpa.org/press/world%E2%80%99s-population-hits-8-billion-people-un-calls-solidarity-advancing-sustainable#:~:text=Key%20facts%20and%20figures%20at,a%20glance> Erişim Tarihi:05.07.2025

⁵ Total Fertility Rate 2025 [İnternet] <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/total-fertility-rate> Erişim Tarihi:05.07.2025

⁶ Dünya Nüfus Günü, 2024 [İnternet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2024-53680> Erişim Tarihi:05.07.2025

⁷ Doğum İstatistikleri, 2023 [İnternet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Birth-Statistics-2023-53708&utm> Erişim Tarihi:05.07.2025

⁸ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024 [İnternet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=The-Results-of-Address-Based-Population-Registration-System-2024-53783> Erişim Tarihi:05.07.2025

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-69)

şiddetlendirmektedir.^{9,10,11}

Nüfus artışı, ekonomide hem fırsatlar hem de zorluklar yaratır. Genç ve çalışan nüfusun fazla olduğu ülkeler, doğru eğitim ve istihdam politikalarıyla bu durumu ekonomik büyüme için avantaja çevirebilir. Bu durum “demografik fırsat penceresi” olarak adlandırılır. Ancak aşırı nüfus artışı, özellikle düşük gelirli ülkelerde yoksulluğun artmasına, işsizliğin yaygınlaşmasına ve kamu hizmetlerinin yetersiz kalmasına neden olabilir. Öte yandan, düşük doğurganlık nedeniyle nüfusu yaşlanan ülkelerde iş gücü azalmakta, emeklilik ve sağlık sistemleri üzerindeki yük artmaktadır. Bu nedenle ekonomik politikaların, nüfusun yaş yapısı ve büyüme hızıyla uyumlu biçimde şekillendirilmesi gerekmektedir.⁴

Nüfus dinamiklerinin sağlık alanındaki etkileri de kritiktir. Hızlı büyüyen ve genç nüfusa sahip ülkelerde, başta anne ve çocuk sağlığı olmak üzere temel sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyaç artar. Artan doğum sayısı, aşılama, beslenme ve temel bakım hizmetlerinin kapasitesini zorlayabilir. Kalabalık şehirlerde salgın hastalıkların yayılma riski artarken, temiz suya erişim ve hijyen sorunları bulaşıcı hastalıkları tetikleyebilir. Nüfusun yaş yapısı da sağlık önceliklerini belirler. Genç nüfus ağırlıklı toplumlarda üreme sağlığı ve çocukluk çağı hastalıkları ön plandayken, yaşlanan toplumlarda ise kronik hastalıklar, yaşlı bakımı ve uzun süreli sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç artmaktadır. Ayrıca çevresel bozulma da nüfus artışıyla birlikte sağlığı tehdit eder. Hava ve su kirliliği, kontrolsüz kentleşme ve sanitasyon eksikliği sağlık sorunlarını artırmaktadır.¹²

Nüfus dinamikleri; toplumsal cinsiyet eşitliği, üreme sağlığı hakları ve eğitime erişimle karşılıklı etkileşim içindedir. Kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi arttıkça, doğurganlık genellikle düşmekte, aileler çocuklarını daha sağlıklı koşullarda yetiştirebilmekte ve toplumların refah düzeyi yükselmektedir. Kadınların kendi bedenleri ve doğurganlıkları üzerinde söz sahibi olması, yalnızca bireysel hakların korunması açısından değil; aynı zamanda eğitime devam etmeleri, iş hayatına katılmaları ve sosyal hayatta daha etkin rol üstlenmeleri açısından da kritik önemdedir. Üreme sağlığı hizmetlerine erişimin artması, istenmeyen gebeliklerin ve anne ölümlerinin önlenmesini sağlar.¹³

Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliği ve üreme sağlığı haklarına yapılan yatırımlar, sadece bireysel yaşamları değil, aynı zamanda nüfus artış hızını dengelemeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı da olumlu yönde etkilemektedir. 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda da vurgulandığı gibi, herkesin güvenli ve gönüllü aile planlaması hizmetlerine erişimi, sağlıklı ve bilinçli toplumların inşasında temel bir adımdır.¹⁴ Nüfus politikalarının şekillendirilmesinde sadece sayısal artış değil, niteliksel iyileşme esas alınmalıdır. Doğurganlık hızlarını artırmaya yönelik teşvikler, özellikle kadınların eğitim, istihdam ve sağlık

⁹Population Matters for Sustainable Development [İnternet] https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA%20Population%20matters%20for%20sustainable%20development_1.pdf#:~:text=sufficient%20quantities%20%28Herrmann%2C%202009%29,%E2%80%93%20in%20agri%02culture%20and%20outside Erişim Tarihi:05.07.2025

¹⁰ Weber H, Sciubba JD. The effect of population growth on the environment: evidence from European regions. Eur J Popul. 2019;35(2):379–402. doi:10.1007/s10680-018-9486-0.

¹¹ World Population Day [İnternet] <https://populationconnection.org/blog/8-billion-people/> Erişim Tarihi:05.07.2025

¹² [İnternet] <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/swp2024-english-240327-web.pdf> Erişim Tarihi:05.07.2025

¹³[İnternet]<https://www.who.int/southeastasia/news/speeches/detail/world-populationday#:~:text=Women%20form%20the%20backbone%20of,is%20a%20strategic%20imperative%20for> Erişim Tarihi: 05.07.2025

¹⁴ [İnternet] <https://indonesia.un.org/en/297205-world-population-day-2025-secretary-generals-message-ant%C3%B3nio-guterres#:~:text=The%20theme%20,about%20their%20lives%20and%20futures> Erişim Tarihi:05.07.2025

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-69)

hizmetlerine erişiminde olumsuz sonuçlara yol açabilir. Ayrıca sık ve çok sayıda doğum hem anne sağlığını hem de çocukların gelişimini riske atmaktadır. Türkiye için de hedef genç ve kalabalık değil, sağlıklı ve nitelikli nüfus olmalıdır. Bu nedenle, doğumların sayısını artırmaya yönelik müdahaleler yerine, bireylerin özgürce karar verebildiği bir ortamda üreme sağlığı hizmetlerine erişim, kadının güçlenmesi ve eğitim olanaklarının artırılması gibi yapısal önlemlerin öncelenmesi gerektiği savunulmaktadır.¹⁵

Birleşmiş Milletler, 2025 yılı Dünya Nüfus Günü temasını “**Genç insanların adil ve umut dolu bir dünyada istedikleri aileleri kurabilmeleri için güçlendirilmesi**” olarak belirlemiştir. Bu tema, gençlerin yaşamlarına ve geleceklerine dair bilinçli, özgür seçimler yapabilme hakkına dikkat çekmektedir. Gençlerin eğitim, istihdam, sağlık hizmetleri ve üreme sağlığı haklarına tam erişiminin sağlanması, kendi ailelerini ne zaman ve nasıl kuracaklarına özgürce karar verebilmesi, sosyal ve ekonomik hayata aktif katılımının desteklenmesi hedeflenmektedir.¹⁴

2022 itibarıyla Dünya nüfusunun yaklaşık %42’sini 25 yaş altındaki bireyler oluşturmaktadır.¹⁶ Ancak bu genç kitlenin önemli bir kısmı; yoksulluk, eğitime erişememe, cinsiyet temelli eşitsizlik, sağlık hizmetlerinden dışlanma ve işsizlik gibi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Özellikle düşük ve alt-orta gelirli ülkelerde, kırsalda yaşayan veya göçmen/azınlık topluluklardan gelen genç bireyler, üreme sağlığı hizmetlerine erişimde ciddi engeller yaşamaktadır. Bu durum, onların istedikleri zaman, koşullarda ve sayıda çocuk sahibi olma haklarını sınırlandırmakta; bireysel refahın yanı sıra toplumsal kalkınma hedeflerini de sekteye uğratmaktadır.^{15,17}

Gençlerin kendi ailelerini kurma kararlarında özgür ve bilinçli seçim yapabilmeleri için;

- ✓ Nitelikli ve kapsayıcı eğitimin yaygınlaştırılması,
- ✓ Genç-dostu ve erişilebilir sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi,
- ✓ Üreme sağlığı ve hakları konusunda yaşa uygun bilgilendirme programlarının uygulanması,
- ✓ Cinsiyet temelli ayrımcılığı ortadan kaldıran sosyal ve yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Aynı zamanda, gençlerin yalnızca hizmet alan değil; karar alma süreçlerine katılan, toplumsal değişimde aktif rol oynayan bireyler olmaları desteklenmelidir. Bu kapsamda gençlerin sesine kulak verilmesi, temsil edilmesi ve politika süreçlerine dahil edilmesi; yalnızca onların yaşam kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda daha adil, eşitlikçi ve sürdürülebilir bir toplumun temellerini atar.¹⁴

¹⁵HASUDER. Türkiye Nüfusundaki Değişiklikten Endişe Duymalı Mıyız? 2025 [İnternet]
<https://www.halksagligiokulu.org/Kitap/DownloadEBook/b137460f-d2b6-ab53-afbc-3a18df303581> Erişim
Tarihi:08.07.2025

¹⁶ [İnternet] WHO. (2022). Global Accelerated Action for the Health of Adolescents (AA-HA!): Guidance to Support Country Implementation. World Health Organization. Erişim Tarihi:05.07.2025

¹⁷ [İnternet] United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). (2023). World Population Prospects 2022. <https://population.un.org/wpp/> Erişim Tarihi:05.07.2025